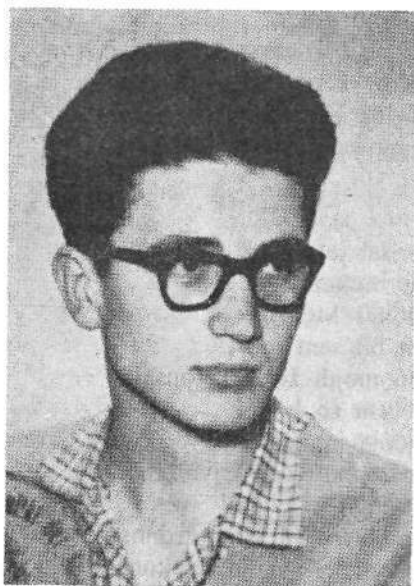

Moji napeti loki
so se vzravnali
in bil sem spet človek.
Odtlej bežim pred ljudmi,
ker se bojim, da mi bo spet
kdo zaukazal: bodi most.

LE KAJ NAJ STORIM

Udaril sem po mizi,
pa ste rekli, da je bilo preglasno.
Izrekel sem odkrito besedo,
pa ste rekli, da je bila preresnična.
Povedal sem vam, da sem tu,
pa ste rekli, da lažem.

Le kaj naj storim?
Ali se naj spet za desetletja
zakopljem vase in dušim
svojo besedo in tajim svoj izvor?
Ali naj pustim,
da mi do konca scefrajo jezik
in ga steptajo v zemljo,
iz katere je zrastel?
Ne!
Tu sem in tu bom ostal
in se postavil med vaše mesijanske račune!

Florian
Lipusch

Škornji nonstop drama (Osnutek)

Preden bomo to nonstop dramo
uprizorili, moramo razčistiti vrsto
stvari in poskrbeti za naslednje pri-
prave.

Osebe: Oseb ni, igralcev ni, vlog ni.

Kdor dramo uprizori, si mora
sam nekako pomagati, kot ve in
zna. Prav zato je drama težka
igra in ji bodo kos samo zre-
lejši, izkušeni strokovnjaki, na
začetnike tu sploh ni misliti. Re-
žiser naj si torej delo dobro
ogleda, preden mu skuša priti
do živega.

Potrebnosti: Osem krst, drugi rekviziti niso potrebni. Kulis ni, tudi odra ni, prizorišče je na prostem, pred hišo, na travniku, na ravnem ali v bregu, kjerkoli. Ko se dejanje prične, publika ne ve, kam se bo dejanje obrnilo, na katerem mestu se nadaljevalo, zato mora biti vsak čas pripravljeno, da potuje za dejanjem. Za poslopjem v smeri proti Obirju visi na nebu škorenj, krepak, nažebljan, orjaški nemški škorenj. To je vse, drugih pripomočkov ni.

Kraj: Nonstop dramo lahko uprizore kjer koli na Koroškem in je primerna za sleherno priložnost (šmarnice, mladinski dan, dan starih, semenj, žegnanje, materinski dan, božič, velika noč, binkošti, 1. maj itd.).

Jezik: Jezikov je več. V besedi izstopata dva; prvi je preprost in ljudski jezik, slovensko narečje, kot ga govore v okolici Železne Kaple, brez nemških spakedrank, kot jih ima vsakdo priliko slišati po koroških vaseh pri vsaki drugi hiši. Drugi jezik je nacistična, policijska nemščina, pomešana z jezikom, na cesti pobranim.

Razpoloženje: Živijo v območju Železne Kaple Slovenci? Živijo. Delujejo v območju Železne Kaple nacisti? Delujejo, ker živijo v območju Železne Kaple Slovenci. Živijo v območju Železne Kaple Slovenci? Živijo, ker delujejo v območju Železne Kaple nacisti.

Razna vprašanja: Je pri Peršmanu pod Peco, vzhodno od Železne Kaple, dovolj prostora, da lahko uprizorimo nonstop dramo na mestu? Je dovolj. Kmetija leži visoko pod Peco, je naslonjena v breg, hiša in hlev stojita na ravnini. Prostor je kot nalašč za igro, skoraj je podoben rimskemu amfiteatru, v zverinjaku rjovejo sestradane divje zveri. Kmetija je od dveh strani brez težav dosegljiva, iz Železne Kaple in Globasnice, državna cesta drži tod mimo. Je na tej kmetiji živel sedemnajstčlanska družina, sedem odraslih in deset otrok; starost otrok: od osem mesecev do petnajst let? Je živel. So Nemci pobili člane te družine? So pobili.

1. napotek:

Zahteve za pričetek so torej izpolnjene, rekviziti pripravljeni. Publika nestrpno čaka. Luči so točno naravnane, njihova smer je jasno določena. Luči planejo iz stekel in prizorišče se potaplja v ščemeči svetlobi. Nekje se odtrga glas, publika zbegano suče glave, brede skozi svetlobo in išče govornika.

Že dolgo časa so se pri nas zglašali partizani. Radi so zahajali v našo hišo. Prav veseli smo jih bili mi otroci, vedno smo jim pomagali, kolikor smo mogli. Pri nas so se počutili na varnem, pri nas so si vedno kuhali jedi. Nešteto noči so prespali na našem skednju. Nobenih straž niso postavljali, kajti stražili smo vedno mi otroci, kar nam je zelo ugajalo. Počutili so se, kot bi bili pri nas doma, privadili smo se drug drugemu.

2. napotek:

Kateri čas bomo vzeli, za kateri dan se bomo odločili? Menim, da je naj-prikladnejši čas četrtek, 24. april 1945. Takrat imajo Nemci čas, spočiti so in dobre volje, zadnja večja akcija leži precej za njimi. Vojna se bliža koncu, samo nekaj dni še. Tretji partizanski bataljon je zaposlen ta dan pri kmetu v Bistrici ob Pliberku, da rekvirira vola in izvede še nekaj drugih prehranjevalnih akcij. Bataljon deluje pod vodstvom komandanta Modrasa.

Seveda partizanske akcije niso ostale neprikrite. Krautov hlapec je navzočnost partizanov takoj prijavil policiji. Medtem je Modrasov bataljon prignal vola k nam. S seboj so prinesli tudi ranjenega partizana. Vola so pri nas zaklali in si spekli večerjo. Globaška policija je bila v tem času že na poti. Takoj je prišla na sled partizanov, saj jo je Krautov hlapec vodil in jo prignal prav do naše hiše.

3. napotek:

Peršmanovega očeta skrbi, ali se ne bodo pojavili Nemci. Komendant Modras ukaže skriti ranjenega partizana v hlev, kjer so ovce in dva konja. Položijo ga v ovčje jaslje in ga obvežejo. Ranjenec takoj zaspi. Peršmanov oče se ne moti v svojih slutnjah. Medtem se zmrači, tako da moramo usodno srečanje Nemcev s partizani preložiti v zgodnje ure naslednjega dne, na petek, 25. april 1945.

Navsezgodaj zjutraj so Nemci začeli streljati na naše poslopje. Vsi smo zbežali v klet in se tam poskrili. Partizani so z nekaj rafali odgovorili. Pokalo je precej časa, šipe v oknih so se sesipale. Končno so se partizani morali umakniti v Blajsovo osenco. Streljanje je nato potihnilo. Ni trajalo dolgo in v klet so vdrli Nemci in nam ukazali, da jo moramo takoj zapustiti. Hitro smo se odpravili ven.

4. napotek:

Polna strahu se Peršmanova družina odpravlja po temnih stopnicah iz kleti. Nemec ukaže petnajstletni Faniki, da naj napreže konja. Toda ta si ne upa, ker ve, da leži v hlevu ranjeni partizan. Namesto nje steče v hlev teta Katra in prižene konja. Nemci natovorijo na voz zaklanega vola, ki je ostal partizanom. Razburjeni so, živčni in srditi, kričijo na Katro, da je banditska kurba, vrtajo vanjo, zakaj daje banditom hrano. Ko se do kraja skozlajo, odrinejo.

5. napotek:

Tisto petkovo jutro, 25. aprila 1945, Peršmanovi pozno sedijo k mizi. Mama skuha za zajtrk ajdove žgance in mleko; ne vedo še, da sedijo zadnjikrat pri mizi. Oče je videti zaskrbljen in prestrašen, mati vsa plaha,

potlačena in majhna. Otroci jočejo predse, solze kapajo po žgancih. Ko zajtrkujejo, nihče ne govori, kajti težko se ločijo besede z jezika. Samo dva stavka iz očetovih ust sta namenjena publiki.

Otroci, vigred je že pred vrati, videl sem že pastirko in golobico sem slišal peti. Vse ptičke so se že vrnile, toda kako bomo sejali, ko te grde vojne še ni konec.

Le sejmo, le sejmo, da bodo naši otroci imeli dovolj kruha, saj te vojne bo kmalu konec.

6. napotek:

Zadnje besede, ki jih odgovori optimistična Peršmanova mama, lahko režiser po potrebi črta ali prikroji.

7. napotek:

Po zapoznelem zajtrku se Peršmanova družina končno more lotiti vsakdanjih poslov. Oče ukaže sinu Lukiju in hlapcu Ciliju, naj gresta voziti gnoj na Čemrovo kmetijo. Oba takoj odideta. Pri Čemru je vse požgano, samo črna kuhinja še stoji. Odkar so Nemci izselili Čemrove, bivajo drugi, to je Čemrov stari oče ter mala Stanko in Adela, pri Peršmanu. Komaj Luki in Cili začneta voziti gnoj, se vrnejo Nemci in ju ustavijo.

Povedala sva, da voziva gnoj, kajti bliža se čas setve. Nemci so zavpili nad nama, da za banditske svinje nimava pravice sejati. Ukazali so nama, da se morava takoj pobrati od tod. Takoj sva odšla, vendar so si Nemci premislili, se nečesa domislili: Zgrabili so naju, odpeljali z njive in zaprli v črno kuhinjo. Vprašali so naju, če sva Peršmanova sinova. Odgovorila sva, da sva le hlapca, čeprav je bil eden od naju, trinajstletni Luki, Peršmanov sin.

8. napotek:

Policija nato odide in krene nazaj proti Globasnici. Na razpotju med Lužami in Globasnico se policisti srečajo s patruljo VDV s komandantom Koljo na čelu. Začne se kratkotrajen boj. Pri tem dva policista obležita na smrt zadeta. Besni policisti prihrumijo vnovič k Peršmanu.

Ko so pridivjali k nam, so nas nagnali v klet. Oče in mati sta od strahu prebledela in sta se začela hudo tresti. Stara mati je prijala bratca, malega Lipeja, za roko in se skrila z njim za sod. Čemrov oče in stara dekla Mica pa sta odšla že spat. Ko se ju je oče spomnil, je takoj natihome ukazal Faniki, naj ju hitro skrije pod posteljo. Fanika je takoj odšla in ju stlačila pod posteljo, nato je priletela nazaj k nam, ki smo se zbirali v kleti.

9. napotek:

V tem trenutku stopi v klet razkačen policist z brzostrelko v roki in zavpije: Vsi takoj ven iz kleti, preklete banditske svinje!

Mi smo začeli jokati in kričati na ves glas. Toda to ni nič pomagalo. Počasi smo lezli po stopnicah nazaj v družinsko sobo. Stali smo v kotu, stlačeni v kup in prestrašeni do smrti. Okna so bila pobita že od jutra.

10. napotek:

Policist ukaže mami, naj stopi na prosto. Mama drži v rokah malo Čemrovo Adelo. Ko stopi na prosto, že zareglja brzostrelka. Obe se mrtvi zgrudita. Nato skoči skozi vrata Fanika, objame jo ogenj iz brzostrelke, da obleži na mestu. Naslednji je oče, na rokah nosi še vedno osem mesecev starega sinka Fridija. Rafal ga zadene, zgrudi se mrtev na tla; mali Fridi je samo ranjen v nogo.

Tedaj pa smo vsi ostali zleteli na prosto. Seveda Nemci niso več utegnili streljati. S Cirilom sva skočila na lopo, med tekom sva zgrabila še svojega najmlajšega bratca Fridija, ki je ležal ranjen v očetovem naročju in ga je oče še v smrti stiskal nase. Tekla sva v kuhinjo in se skrila za štedilnik in pod klop. Mali Fridi je grozovito tulil, Ciril pa je curkoma krvavel, da sem bila tudi jaz čisto krvava.

11. napotek:

Policista prihrumita v kuhinjo in začneta netiti na tleh. Ravno v tem času pride iz kleti še stara mama in vodi s seboj malega Lipeja. Ko zagleda ogenj v kuhinji, prosi Nemca, če sme gasiti. V odgovor Nemec pograbi njeno palico in z njo hudo oplakne starko po hrbtu, nato zagradi brzostrelko in ji z rafalom prežaga pleča. Tudi Lipej je zadet, vendar ne do smrti.

Ko so Lipeja še vili smrtni krči, mu je Nemec skočil na glavo in mu stlačil lobanjo.

12. napotek:

Glavo najboljše stro originalni nemški škornji, ki so močno okovani in težki dovolj, da brez težav zdrobijo otroško lobanjo. Hranijo jih še na marsikateri orožniški postaji.

13. napotek:

Na tem mestu režiser lahko vrine daljši premor. Publika si naj v tem času ogleda kraj, kjer se dejanje godi. Kajti petindvajst let pozneje bodo to zemljo pokupili Nemci. Slovenski kmetje, ki so jih Nemci izselili, trpinčili, požgali, ubijali, isti slovenski kmetje bodo čez petindvajset let to zemljo sami

zdesetkali in jo prodajali Nemcem. Na Lužah, kjer je tekla slovenska kri, bo nastajala nemška počitniška vas. Do nje bo država, tudi s slovenskimi davki, zgradila široko planinsko cesto. Prizorišče tudi po odmoru ostane nespremenjeno. Nekateri člani Peršmanove družine so doslej ušli nemškim brzostrelkam in še čakajo, da bo vrsta na njih.

Moj bratec je strašansko tulil od bolečin in tudi jaz sem se tresla od strahu, ko sva čepela za štedilnikom in zrla svoji usodi naproti. Bratovo tuljenje je spravilo policista na najino sled. Ko naju je zagledal za štedilnikom, je stopil bliže in poklical k sebi še drugega policista, ki je bil nekoliko manjši od prvega. Večji policist je ukazal poklicanemu, naj to banditsko drhal takoj postreli.

14. napotek:

Manjši policist se upre večjemu, noče streljati tako majhnih otrok, raje se pusti sam ustreliti. Policista se prepirata, porivata ta popravek drug drugemu, pregovarjata in prepričujeta drug drugega, ne moreta se sporazumeti, Nemca sta, ki rotita svojo nemško čast. Končno večji Nemec ne prenese več te neodločnosti, zgrabi za brzostrelko in vžge po otrocih za štedilnikom.

Moj bratec je bil takoj mrtev, čutila sem njegovo smrt v naročju, njegovo vekanje je utihnilo. Jaz sem bila ranjena v roko, nogo in čeljusti. Potajila sem se in se naredila, kakor bi bila mrtva.

15. napotek:

Policista se prepričata, če sta delo dovolj temeljito opravila. Večji, ki je malo prej rešil nemško čast, je vidno zadovoljen in reče manjšemu, preden zapustita kuhinjo: Zdaj so vsi mrtvi, te banditske svinje.

Ko sta policista odšla iz kuhinje, sem še nekaj časa ležala čisto pri miru. Potlej se je nenadoma oglasil Ciril, takoj sem se mu oglasila, da sem živa. Ciril je bil ves iz sebe od veselja, on je edini preživel brez večjih poškodb. Takoj sva vstala in stekla iz kuhinje, kajti poslopje je bilo že v najhujšem ognju. Ko sva prišla na dvorišče, sva zagledala vse mrtve, mamo, ateja in vse druge. Bila je že noč. S Cirilom sva si postlala pod češpljem. Videla sva še, kako je gorel hlev, in slišala, kako je mukala živina, nato sva oba zatisnila oči.

16. napotek:

Stari Čemrov oče, skrit pod posteljo, opazi, da zunaj gori. Zleze izpod postelje, da bi gasil, toda ne opravi ničesar več. Kliče na vso moč za živimi, toda nihče se mu ne oglasi, povsod vlada tišina, le ogenj prasketa. Malka se opogumi.

Zakričal je: Ali je še kdo, ki je živ? Tedaj sem se mu oglasila. Tudi jaz sem bila hudo ranjena v nogo. Počasi se je priplazil stari oče k meni in me je vprašal, če morem še hoditi. Jaz pa še sedeti nisem mogla. Bila sem po celem telesu krvava, tetina kri me je premočila in tudi sama sem na več mestih krvavela. Čemrov oče me je vzel na roke in me odnesel nekaj metrov proč od doma. Položil me je v travo in šel klicat sosede na pomoč.

17. napotek:

Ko stari Čemer leze proti Peternelu, sliši vpitje ranjenega partizana, ki leži v hlevu. Toda nikogar ni, ki bi ga mogel rešiti. Živ zgori v ovčjih jaslih. Peternelovi prihitijo na pomoč, toda rešitve ni več, vse že gori. Ančko in Malko odpeljejo proti Železni Kapli in nato proti Celovcu v bolnišnico.

18. napotek:

Drugi dan položijo enajst mrtvih Peršmanovih ljudi v osem krst in jih odpeljejo v Železno Kaplo. Železna Kapla doživi enega najbolj žalostnih pogrebov.

19. napotek:

Če je publika utrujena, ji dajte okrepčilo. Med okrepčevanjem naj jo zabava Landjugend Eisenkappel s folklorističnimi vložki. Potlej se drama lahko prične od kraja.

Gustav
Janusch

Brez kategorij

STRIC Stric je izgubil
svoja očala
s katerimi je videl že
večji del Južne Koroške
na primer
Rožno dolino v pomladi
Rožno dolino okoli 10. oktobra
kresove na Macni Obirju in Peci
Podjuno v jeseni
v ajdi
v sončnicah
Podjuno brez (avstrijskih) tovarn
evropsko mesto Velikovec
in s krvjo začrtano mejo
Alpe Adrijo deželnega glavarja
in obisk ministra iz sosedne države